

Riigikogu põhiseaduskomisjoni istungi protokoll nr 167

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 18. mai 2026

Algus 11.15, lõpp 12.28

Juhataja: Ando Kiviberg (esimees)

Protokollija: Markus Veia (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Ants Frosch, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge

Komisjoni ametnikud: Erle Enneveer (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helin Leichter (nõunik), Karin Tuulik (nõunik)

Puudus: Anastassia Kovalenko-Kõlvart

Kutsutud: Riigikohtu esimees Villu Kõve (2. päevakorrapunkt); majandus- ja tööstusminister Erkki Keldo, Siseministeeriumi nõunik Elen Kraavik ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse juhatuse liige Liina Vahtras (3. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Riigikohtu esimehe ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta
3. Vabariigi Valitsuse algatatud isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (905 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
4. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Ando Kiviberg sõnas, et kuigi esmaspäevase kolmanda päevakorrapunkti (905 SE) puhul oli valitsuse esindajaks algselt määratud Igor Taro, viibib ta täna välislähetuses. Sellest tulenevalt osaleb erakorraliselt valitsuse esindajana komisjoni istungil minister Erkki Keldo, kellel on vastav kirjalik volitus valitsuse poolt. A. Kiviberg tegi ettepaneku kinnitada nädala töökava järgmiselt:

Riigikogu põhiseaduskomisjoni nädala (18.05.2026-22.05.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 18.05.2026 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Riigikohtu esimehe ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise

kohaldamise kohta

3. Vabariigi Valitsuse algatatud isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (905 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

4. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 19.05.2026 kell 14.00

1. Vabariigi Valitsuse algatatud kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse kiirendamine) eelnõu (854 SE) teise lugemise ettevalmistamine (JDM kuulamine)

2. Kollektiivne pöördumine „Nõuame Eesti Vabariigi presidendi otsevalimiste kehtestamist!“

3. Kollektiivne pöördumine „Eesti lipu kaitseks“

4. Kollektiivne pöördumine „Molutamise päev – teeme 29. jaanuarist riigipüha!“

5. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Lauri Läänemets, Helir-Valdor Seeder, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

2. Riigikohtu esimehe ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta

Ando Kiviberg tutvustas külalist ning sõnas, et arutatav päevakorrapunkt on Riigikohtu esimehe Villu Kõve ülevaade andmine kohtukorralduse, õigusemõistmise ning seaduste ühetaolise kohaldamise kohta. Ta andis sõna Villu Kõvele ettekande esitamiseks.

Villu Kõve andis ülevaate kohtute hetkeolukorrast. Kuigi statistika ei ole nii halb, kui esialgu kardeti, näitab see siiski menetlusnäitajate halvenemist ja töökoormuse kasvu. Ta tõi esile, et tsiviilasjade arv on pärast pikemat stabiilsusperioodi kasvanud aastaga 6,5%, samuti on tõusule pöördunud kriminaal- ja väärteoasjade hulk. Lisaks on suurenenud haldusasjade arv, mis 2019. aasta võrdluses on kasvanud 36%. Kohtute jõudlus on langenud ning menetlusajad on pikenenud, tuues näiteks, et tsiviilasjade lahendamine võtab keskmiselt üle aasta ning Harju Maakohtus ulatub ooteaeg üle 400 päeva. Eriti probleemne on olukord ringkonnakohtutes, kus töökoormus on oluliselt kasvanud ning menetlusajad pikenenud, sealhulgas Tallinna Ringkonnakohtus, kus apellatsioonimenetluse ooteaeg on keskmiselt 453 päeva. Olukorra peamiste põhjustena nimetas ta täitmata kohtunikukohti ja madalat huvi kohtunikutöö vastu. Välja kuulutatud konkurssidele kandideerib vähem inimesi kui on vabu ametikohti ning osa kandidaate ei vasta nõuetele, mistõttu jääb osa kohtunikukohti jätkuvalt täitmata. Lisaks juhtis ta tähelepanu kasvavale distsiplinaarkaebuste arvule, millest märkimisväärne osa on seotud menetluste venimisega. Ta tõi esile, et Euroopa Komisjoni Justice Scoreboard'i andmetel on Eesti positsioon menetluste kiiruse osas langenud. Tsiviilasjade menetlemise üldises arvestuses on Eesti langenud varasematelt kõrgematelt kohtadelt ning ka esimese astme kohtutes on toimunud märgatav langus. Kohtunikukonna üldine töökoormus on suur ning olukord pingeline, mistõttu esineb ülekoormust ja ka töölt lahkumisi. Samuti tõi ta esile kohtusüsteemi teatud jäikuse ja bürokraatlikkuse, mis raskendab muudatuste elluviimist. Kohtunikukonna sees esineb ka erimeelsusi uuenduste vajalikkuse osas. Võrdleva analüüsi osas kirjeldas ta teiste riikide praktikaid, tuues näidetena esile Norra ja Iirimaa. Norras vähendab kohtute töökoormust tõhus kohtueelne lepitusmenetlus, mille tulemusel lahendatakse suur osa vaidlustest enne kohtusse jõudmist. Iirimaa näitel tõi ta esile

suulise ja kiire menetluse laialdase kasutamise, mis võimaldab samuti lahendada suure hulga lihtsamaid asju lühikese ajaga. Eesti kohtusüsteemis võib esineda vajadus menetluste diferentseerimiseks ning töökorralduse paindlikumaks muutmiseks, et parandada süsteemi tõhusust ja vähendada menetlusaegu.

V. Kõve käsitles infosüsteemide rolli kohtumenetluses. Kuigi olemasolev infosüsteem on ühelt poolt arenenud, on see samas jäik ja töömahukas, kuna on üles ehitatud paberipõhise menetluse loogikat järgides ning eeldab rohkelt formaalseid toiminguid. Süsteemi muutmine on keeruline ja ressursimahukas, mistõttu ei pruugi see toetada alati menetluste kiirendamist. Lisaks tõi ta esile kohtusüsteemi sisemised erimeelsused uuenduste elluviimisel. Kuigi osa kohtunikest toetab muudatusi, esineb senise töökorralduse muutmisele ka vastuseisu. Samas leidis ta, et laiemalt on kohtunikud siiski valmis arendusteks ja katsetusteks. Pelgalt seadusemuudatustest ei pruugi menetluste kiirendamiseks piisata, vaid oluline roll on ka töökorralduse, juhtimise ning menetluspraktikate muutmisel. Sealjuures pidas ta oluliseks kohtute juhtimise tõhustamist ning osutas, et liigse kollektiivse otsustamise asemel võiks keskenduda rohkem töö efektiivsele korraldamisele. Menetluse sisuliste muudatustena tõi ta esile vajaduse hinnata kriitiliselt kirjaliku menetluse laialdast kasutamist ning kaaluda suulise menetluse suuremat rakendamist. Samuti pidas ta oluliseks kohtueelse lepitusmenetluse arendamist, eelkõige tsiviilvaidlustes, nagu naabri- ja perevaidlused, et vähendada kohtusse jõudvate vaidluste hulka ning soodustada kokkulepete saavutamist. Esmakordselt on valmimas Riigikohtu aastaraamat, milles esitatakse kolleegiumide lõikes ülevaade lahendatud asjadest, peamistest probleemidest ning seadusandjale tehtud ettepanekutest. Ta tõi esile tsiviilkolleegiumi käsitletud probleemina tarbijakrediidi regulatsiooni rakendamise, kus vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise korral ette nähtud sanktsioon ei ole praktikas toiminud ootuspäraselt. Olukorra on keeruliseks muutnud nii kohtute kohustus kontrollida vastavaid asjaolusid omal algatusel kui ka maksekäsu kiirmenetluse rakendamise piirangud, mille tulemusel on suur osa tarbijakrediidiga seotud asju liikunud tavamenetlusse ning suurendanud kohtute töökoormust. Samuti ütles ta, et kohtud on otsustanud ressursside puudumise tõttu menetleda tarbijakrediidiasju piiratud mahu, mis on omakorda toonud kaasa nende asjade kuhjumise. Menetluse muudatused võiksid sellist koormust leevendada ning vältida olukorra edasist halvenemist. Lisaks käsitles ta õigushariduse arenguid, kus kavandatud muudatusi ei ole seni soovitud tempos ellu viidud. Samuti juhtis ta tähelepanu karistuspoliitika probleemidele, tuues esile, et sarnaste tegude eest määratud karistused võivad praktikas oluliselt erineda ning vajaksid suuremat ühtlustamist. Karistuspoliitika kujundamisel võiks senisest enam analüüsida karistuste proportsionaalsust ja võrreldavust.

Ando Kiviberg küsis kohtunike puuduse kontekstis võimalike lahenduste kohta. Ta viitas muu hulgas Norra ja Iirimaa näitele, kus kohtunikele on ette nähtud eripensionid. Eestis on kujunenud poliitiline hoiak eripensionide kaotamise suunas ning ta palus selgitada, milliste muude meetmetega võiks kohtunikutööd atraktiivsemaks muuta.

Villu Kõve vastas, et ühe võimaliku lahendusena on kaalutud täiendavaid sissemakseid pensionisüsteemi, näiteks tööandjapoolsete maksete suurendamist pensionisambasse, et tõsta kohtunikuameti atraktiivsust ja pakkuda ametis püsimiseks täiendavat motivatsiooni. Pelgalt palgatõus ei pruugi olla piisav stiimul uute kandidaatide ligimeelitamiseks ega olemasolevate kohtunike hoidmiseks. Lisaks tõi ta esile vajaduse diferentseeritumaks tasustamiseks. Praegu on kohtunike palk ühtne ega arvesta piisavalt töökoormust ega tööstaaži. Samuti viitas ta, et kohtunikuameti atraktiivsust mõjutavad ka töökeskkond ja töökorraldus, mis võivad vähem

haakuda nooremate põlvkondade ootustega. Töö on pingeline ning esineb läbipõlemise risk, mistõttu tuleks kaaluda ka laiemat tuge, sealhulgas töötingimuste ja organisatsioonikultuuri parandamist.

Pipi-Liis Siemann tänas ülevaate eest ning märkis, et lisaks palgatingimustele, millel on tema hinnangul pigem lühiajaline mõju, tuleks tähelepanu pöörata ka teistele teguritele, mis mõjutavad nii uute kandidaatide huvi kui ka ametist lahkumise põhjuseid. Ta tõi esile, et kohtunikuamet on iseenesest austusväärne ja tasustatud, mistõttu võivad peamised probleemid peituda muudes aspektides. Sellega seoses küsis ta, kas praegu kavandatud muudatused kohtusüsteemis annaksid võimaluse muuta organisatsioonikultuuri selliselt, et see oleks uuele põlvkonnale atraktiivsem.

Villu Kõve vastas, et organisatsioonikultuuri muutmine ei eelda tingimata seadusemuudatust, kuid praktikas on kohtusüsteemis välja kujunenud jäigad töökorralduslikud põhimõtted, mida on keeruline muuta. Kavandatud muudatused, sealhulgas juhtimisstruktuuri täpsustamine, võiksid aidata suunata kohtunikke keskenduma eelkõige õigusemõistmisele ning vähendada ajamahukat arutelu tööjaotuse üle. Ta tõi esile vajaduse muuta töökorraldust paindlikumaks, kus kohtusüsteemis ei saa püsida olukord, kus kohtunikud keskenduvad vaid neile sobivatele asjadele, vaid kõik menetlused tuleb lahendada ühiselt. Samuti juhtis ta tähelepanu, et liigne individuaalsus töökorralduses, sealhulgas nn „isikliku meeskonna“ mudel, ei pruugi toetada süsteemi efektiivsust. Lisaks rõhutas ta meeskonnapõhise töökorralduse arendamise vajadust. Norra ja Iirimaa praktika näitab kollektiivsema ja paindlikuma tööjaotuse eeliseid. Tema hinnangul võiks suuremate menetlusgruppide rakendamine ja koostööpõhisem lähenemine parandada töö efektiivsust ning muuta töökorralduse kaasaegsemaks ja atraktiivsemaks.

Kalle Laanet märkis, et sõnavõttudes on korduvalt käsitletud lepitusmenetluse olulisust, kuid tema hinnangul võib ühiskonnas olla üldiselt pigem vastupidine hoiak, kus eelistatakse konfliktide lahendamisel süüdlase väljaselgitamist ja karistamist. Menetluslikud lahendused, sealhulgas laialdane edasikaebeõigus ja tõendamiskoormuse jaotus, võivad samuti seda suundumust võimendada. Ta küsis, kas selline lähenemine võib tuleneda nii ühiskondlikest hoiakutest kui ka kehtivast õiguslikust raamistikust.

Villu Kõve selgitas, et tema viited lepitusmenetlusele puudutasid eelkõige tsiviil- ja haldusasju, kus lepituse abil oleks võimalik vähendada kohtusse jõudvate vaidluste hulka. Samas märkis ta, et süüteomenetluse kontekstis on Eestis vastupidine probleem, kus kokkuleppemenetlusi kasutatakse tema hinnangul liigselt. Ta tõi esile, et kriminaalmenetluse üldmenetlus on muutunud ajamahukaks ja ressursinõudlikuks, mistõttu eelistavad menetlusosalised sageli kokkuleppemenetlust ka juhtudel, kus neil võiks olla alus süüdistuse vaidlustamiseks. See praktika mõjutab menetluste sisulist tasakaalu. Lisaks käsitles ta võrdluseks teiste riikide praktikat, tuues esile, et näiteks Iirimaa ei ole prokuröril õigust õigeksmõistvat otsust edasi kaevata ning laialdaselt kasutatakse vandekohtuid. Erinevused kohtumenetluse ülesehituses ja menetlusosalistel lasuvates õigustes võivad mõjutada samuti nii menetluste kulgu kui ka ühiskondlike hoiakuid. Kokkuvõtvalt nõustus ta, et nii ühiskondlikud hoiakud kui ka õiguslik raamistik mõjutavad menetluspraktikaid ning kujundavad vaidluste lahendamise viise.

Ando Kiviberg küsis kohtute juhtimise kohta, viidates ettekandes korduvalt esile toodud vajadusele tõhustada kohtute juhtimist kui olulist eeldust süsteemi efektiivsuse

parandamiseks. Ta tõi esile kohtureformiga seotud arutelud, kus on tekkinud pinge kohtute juhtimise koondamise ning kohtunike sõltumatuse vahel. Kohtunikud näevad juhtimise tugevdamises sageli ohtu oma sõltumatusele, ning palus selgitada, kuidas seda vastuolu mõista ja lahendada. Viidates Iirimaa ja Norra näidetele, tõstatas ta küsimuse, kas nendes riikides toimib kohtute juhtimine tõhusamalt just seetõttu, et tööjaotuse üle ei vaieldaks ning kohtunikud täidavad neile määratud ülesandeid ilma täiendava vaidlusega.

Villu Kõve selgitas, et mitmes teises riigis, sealhulgas Iirimaa, on kohtute juhtimine korraldatud tsentraalsemalt ning juhtimisstruktuur on lihtsam, mis võimaldab vältida liigset killustatust. Näiteks on Iirimaa üksainus maakohus. Ta väljendas muret, et Eestis võib suur kohtujuhtide arv ning kollektiivne otsustamine tuua kaasa olukorra, kus otsustamine hajub ning erinevate kohtute vahel tekivad pikad vaidlused. Kohtunike sõltumatuse mõistet ei tohiks tema hinnangul laiendada töökorralduslikele küsimustele, nagu näiteks kohtuasjade jaotamine, kuna see ei kujuta endast sekkumist õigusemõistmisse. Eestis ei ole praktikas esinenud olukordi, kus kohtunikele antaks juhiseid sisuliste otsuste tegemiseks või sekkutaks nende sõltumatusesse. Mitmel pool, sealhulgas Saksamaal, kus kõrgeima kohtu esimehed valib justiitsminister, on kohtusüsteemi juhtimisel tugevam seos täitevvõimuga, kuid sellest hoolimata ei seata seal õigusemõistmise sõltumatust kahtluse alla. Kokkuvõtvalt leidis ta, et arutlusel olevad muudatused ei kujuta endast ohtu kohtunike sõltumatusele, vaid on suunatud kohtusüsteemi tõhususe parandamisele.

Jaak Valge tänas esitatud ülevaate eest ning tõstatas küsimuse õigushariduse kvaliteedi kohta. Tegemist on pikaajalise probleemiga, mille osas ei ole toimunud märkimisväärsed arengud. Sarnased mured võivad laieneda ka teistesse kõrgharidusvaldkondadesse ning ta avaldas kahtlust, kas hiljutised halduslepingud on toonud kaasa sisulist rõhuasetuse muutust kvaliteedi parandamise suunas. Sellega seoses küsis ta, kuidas peaksid õigushariduse õppekavade kvaliteedinõuded olema tema hinnangul sätestatud ja tagatud ning milline roll võiks selles olla kas välisel kvaliteediagentuuril või erialasel kutseorganisatsioonil. Samuti palus ta selgitada, kuidas on õigushariduse kvaliteedi tagamine korraldatud teistes riikides ning kas seal esineb sarnaseid probleeme.

Villu Kõve vastas, et õigushariduse kvaliteedi probleem ei ole ainulaadne ning sarnaseid väljakutseid esineb ka teistes riikides. Õigusharidus on olemuselt siseriiklik küsimus ning klassikalise juristihariduse andmiseks tuleb kehtestada selged riiklikud nõuded, sarnaselt teiste reguleeritud elukutsetega. Ta tõi esile vajaduse kehtestada ühtsed miinimumnõuded neile, kes soovivad töötada kohtuniku, prokuröri või advokaadina. Mitte kõiki õigusega seotud õppeid ei peaks käsitlema võrdväärse juristiharidusena. Samas pidas ta võimalikuks, et paralleelselt klassikalise õigusharidusega võiks edasi arendada ka kombineeritud õppekavasid, mis seovad õiguse teiste valdkondadega. Kavandatud muudatusi õigushariduse korralduses ei ole seni soovitud tempos ellu viidud ning Haridus- ja teadusministeeriumi kokkulepetest hoolimata ei ole vastavaid regulatsioone kehtestatud.

Ando Kiviberg küsis, millised võiksid olla võimalikud lahendusettepanekud tarbijakrediidi problemaatikas. Kuidas oleks võimalik käsitleda seda küsimust selliselt, et see ei takistaks kohtureformi ettevalmistamise edasist kulgu.

Villu Kõve selgitas, et ühe võimaliku lahendusena võiks lähtuda Justiits- ja digiministeeriumi ja Riigikohtu esitatud ettepanekute ühendamisest, et taastada maksekäsu kiirmenetluse

toimimine. Probleemi keskmes on küsimus, kas ja mil määral tuleb selles menetluses kontrollida sisuliselt vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist, mis muudaks menetluse olemuselt tavapäraseks kohtumenetluseks. Maksekäsu kiirmenetluse säilitamiseks oleks võimalik piirata selle ulatust juhtudega, kus nõutakse üksnes seadusjärgset intressi, võimaldades laenuandjatel saada vähemalt põhivõlg ja minimaalne intress kiiresti tagasi. Ülejäänud vaidlusalused nõuded tuleb aga lahendada hagimenetluses. Praegune kohtupraktika võib seada menetlusele liiga kõrged nõudmised ning osa küsimusi võib vajada täiendavat selgitamist Euroopa Kohtult. Kavandatavad muudatused ei ole lõplik lahendus, kuid aitaksid olukorda leevendada ja vähendada kohtute koormust. Samuti rõhutas ta Finantsinspektsiooni rolli, kus tõhusam järelevalve laenuandjate üle aitaks ennetada probleemide teket ning vähendada kohtusse jõudvate vaidluste hulka. Ta leidis, et järelevalveasutus peaks rikkumiste korral rakendama rangemaid meetmeid.

Evelin Poolamets märkis, et kohtumenetluse kiirendamise eelnõus nähakse muuhulgas ette eelmenetluse tähtaja lühendamine teatud liiki vaidluste puhul, sealhulgas taastuenergia projektidega seotud asjades. Ta küsis, milline võiks olla selle eelnõu mõju kohtumenetluste üldisele kiirusele ning kuidas võiks praktikas toimida lahendus, kus teatud vaidlused saavad menetluses prioriteedi. Samuti palus ta selgitada, millised võivad olla sellise lähenemise võimalikud tagajärjed teiste vaidluste käsitlemisele.

Villu Kõve avaldas arvamust, et menetluste kiirendamisele suunatud eelnõu võib praegusel kujul aidata mõningal määral kaasa halduskohtumenetluse kiirendamisele, kuid tsiviilkohtumenetluse puhul ei pruugi selle mõju olla märkimisväärne. Riigikohus on esitanud eelnõule mitmeid täiendavaid ettepanekuid, et leevendada süsteemis esinevaid kitsaskohti. Ta tõi esile, et teatud menetlusliikide puhul võib erisätete kehtestamine ja menetluse kiirendamine olla põhjendatud, kuid väljendas kriitikat seadusandja poolt kehtestatavate tähtaegade ja prioriteetide suhtes. Tema hinnangul ei pruugi selline lähenemine toimida olukorras, kus kohtud on ülekoormatud, kuna see võib viia selleni, et eelisseisundisse seatud menetlused tehakse küll kiiremini, kuid teised asjad jäävad tahaplaanile ja venivad veelgi. Menetlustähtaegade kehtestamine ei pruugi praktikas olla realistlik, kui kohtutel puudub võimekus neid täita. Kohtutele tuleks jätta menetluste prioritseerimisel suurem otsustusruum, kuna kohtud suudavad ise hinnata, millised vaidlused vajavad kiiremat lahendamist. Kokkuvõtvalt asus ta seisukohale, et kuigi seadusandja saab teatud määral menetlusi suunata, ei ole rangete tähtaegade kehtestamine ja prioriteetide seadmine iseenesest tõhus lahendus ning võib praktikas tuua kaasa menetluste üldises käsitlemises uusi probleeme.

Ants Frosch tänas esitatud ülevaate eest ning märkis, et selles toodi esile mitmeid nn kastist välja lahendusi, mis ei pruugi olla otseselt kulukad. Ta viitas angloameerika õigussüsteemi rakenduslikele elementidele ning küsis, kas nende Eestis kasutamise võimalikkust on põhjalikumalt uuritud. Ta tõi näitena varasema Tallinna Ülikooli diplomitöö ning küsis, kas ja kuidas oleks võimalik Eesti õigusteooriat ja -praktikat edasi arendada selliselt, et toetada menetluste kiirenemist, sealhulgas hinnata selliste lahenduste nagu nn konveiermenetlus või vandekohus rakendamise võimalikkust.

Villu Kõve käsitles angloameerika õigussüsteemi elementide rakendamise võimalikkust Eestis, tuues näitena nn discovery-menetluse, mille käigus peavad pooled omavahel tõendeid jagama. Selline lähenemine võiks aidata vähendada olukordi, kus menetlusosalised varjavad

tõendeid ning esitavad neid alles menetluse hilisemas etapis, mis omakorda pikendab kohtumenetlusi. Kuigi erinevaid angloameerika õigussüsteemi lahendusi on Eestis ka akadeemiliselt uuritud, on nende rakendamine jäänud praktikas piiratuks. Tema hinnangul tuleneb see muuhulgas kohtusüsteemi ülesehitusest ning kohtunike töökorraldusest, mis eeldab ranget normidest lähtumist. Lisaks tõi ta esile, et angloameerika õigussüsteem eeldab suuremat kohtuniku otsustusvabadust ja iseseisvat mõtlemist, samas kui Eesti praktikas on tugev kalduvus detailsete reeglite järgimisele. Selline lähenemine võib piirata paindlikumate menetluslahenduste kasutuselevõttu ning pärssida menetluste kiirenemist. Ta viitas ka tsiviilkohtumenetluse lihtmenetluse regulatsioonile, kus kuigi seadus võimaldab kohtunikul teatud juhtudel paindlikumat lähenemist, ei ole seda praktikas piisavalt rakendatud, kuna eelistatakse rangelt reguleeritud menetlusraami. Kokkuvõttes leidis ta, et lisaks võimalike uute menetluslahenduste kaalumisele on vajalik ka laiem muutus õiguskultuuris ja otsustuspraktikas.

Ando Kiviberg nõustus eelnevate seisukohtadega ning märkis, et tegemist on laiemalt kultuurilise probleemiga. Ühiskonnas on levinud hoiak vältida iseseisvat vastutuse võtmist otsuste tegemisel ning eelistada olukorda, kus otsused on eelnevalt kellegi teise poolt määratletud. Selline lähenemine ei piirdu üksnes kohtusüsteemiga, vaid on iseloomulik ka ametnikkonnale laiemalt, kus olemasolevat kaalutlusõigust ei kasutata piisavalt ning otsuste tegemisel välditakse vastutuse võtmist, viidates pigem etteantud reeglitele kui iseseisvale hinnangule.

Villu Kõve tõi täiendavalt esile probleemina valimiskaebuste menetlemise, mis on viimasel ajal oluliselt Riigikohut koormanud. Üksikute isikute korduvad kaebused võivad võtta märkimisväärse osa kohtu tööajast, mille tulemusel jäävad muud asjad menetlemata. Ta ütles, et selline olukord, kus kõrgeima astme kohus peab tegelema vaidlustega, millel ei pruugi olla laiemat mõju, samas kui muud olulised küsimused jäävad ootele, ei ole jätkusuutlik. Sellest tulenevalt pidas ta vajalikuks kaaluda täiendavaid piiranguid valimiskaebuste menetlemisele selleks, et vältida kohtute töö ummistumist.

Ando Kiviberg tänas külalist.

3. Vabariigi Valitsuse algatatud isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (905 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Ando Kiviberg tutvustas külalisi ning andis sõna eelnõu tutvustamiseks majandus- ja tööstusminister Erkki Keldole.

Erkki Keldo selgitas, et Vabariigi Valitsuse esindaja käesoleva eelnõu puhul on siseminister Igor Taro, kes täna aga eelnõu tutvustada ei saa, kuna on lähetuses ja seetõttu on volitatud põhiseaduskomisjonile eelnõu tutvustama majandus- ja tööstusminister. Majandus- ja tööstusministri osalemine on ka põhjendatud, kuna muudatused puudutavad otseselt e-residentsuse valdkonda, mis kuulub Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse haldusalasse. E-residentsus on hea näide Siseministeeriumi ja majandusvaldkonna koostööst, mille eesmärk on kasvatada Eesti majandust turvaliselt ja kontrollitult. Eelnõu keskne eesmärk on muuta e-residentsuse programm täielikult digitaalseks, arvestades nii tehnoloogia kiiret arengut kui

ka rahvusvahelisi turvanõudeid. Selleks kavandatakse võtta kasutusele biomeetiline kaugteel isikutuvastus ning asendada senine plastkaart mobiilipõhise e-ID lahendusega. E-residendi e-ID ei ole riiklik isikut tõendav dokument ning edaspidi ei väljasta seda Politsei- ja Piirivalveamet (PPA), vaid tehnilise lahenduse hangib ja korraldab Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus. Samas teostab PPA jätkuvalt taotlejate põhjalikku kontrolli. Muudatused parandavad nii kasutusmugavust kui ka turvalisust. E-residendil tekib võimalus teha kõik toimingud kaugteel mobiili kaudu, sealhulgas taotluse esitamine ja biomeetriliste andmete edastamine. Nendeks toiminguteks kaob e-residendil vajadus külastada Eesti välisesindust. Turvalisuse tagamiseks saab e-residentsust taotleda ainult rahvusvaheliselt tunnustatud biomeetrilise reisidokumendiga ning kontrolliprotsessid toimuvad automatiseeritult, mis vastavad Euroopa Liidu kõrgetele standarditele. PPA-le jääb õigus vajaduse korral nõuda täiendavaid kontrollimeetmeid ja tunnistada e-residentsus kehtetuks. Muudatustel on positiivne majanduslik mõju, kuna kiirem ja kasutajasõbralikum teenus suurendab e-residentsuse programmi atraktiivsust ning panust Eesti majandusse. E. Keldo märkis, et teenuse efektiivsemaks muutmine võib suurendada ettevõtlusaktiivsust ning maksutulu, mis oli 2025. aastal rekordiliselt 125 miljonit eurot. Muudatused viiakse ellu kahes etapis: esmalt võetakse 2027. aasta märtsis kasutusele biomeetiline kaugidentimine ning 2028. aasta märtsis minnakse üle kaardivabale e-ID lahendusele. Digitaalne lahendus on pikas perspektiivis kuluefektiivsem võrreldes füüsiliste kaartidega. Eelnõu teine muudatus on seotud Eesti äpi kasutuselevõtuga, mille kohaselt peavad avaliku sektori asutused ja teatud kutsealad, näiteks notarid ja pankrotihaldurid, edaspidi aktsepteerima isikusamasuse tuvastamist rakenduse kaudu, juhul kui isik seda soovib. See lihtsustab suhtlust ametiasutustega ja vähendab vajadust kasutada füüsilisi dokumente. Kohustus ei laiene aga eraettevõtjatele.

Pipi-Liis Siemann palus üle täpsustada, et kas e-residentsuse menetluse sisu ei muutu ning õiguse andmise kord jääb samaks. Muudatus puudutab üksnes selle õiguse tõendamise viisi, mis senise füüsilise kaardi asemel toimub edaspidi digitaalselt.

Erkki Keldo kinnitas, et kirjeldatud muudatus on kooskõlas laiemate arengutega digiteenuste valdkonnas, kus eesmärk on viia isikutuvastus ja teenuste kasutamine võimalikult suures ulatuses digitaalseks. Seejuures peetakse vältimatult oluliseks julgeoleku tagamist ning riskide põhjalikku hindamist, mille osas järeleandmisi ei tehta.

Ando Kiviberg küsis, kuidas toimub sõrmejälgede andmine viisil, mida Eesti riik aktsepteerib ning kuidas vastav protsess välja näeb.

Liina Vahtras selgitas, et kaugteel isikutuvastuse lahendus on juba arenduses ning Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus on selle jaoks vastava hanke läbi viinud. Loodava lahenduse raames kogutakse biomeetrilised andmed, sealhulgas sõrmejäljed, mobiilirakenduse kaudu ning sama rakendus loeb andmeid ka biomeetrilisest passist, võimaldades mitmekordset masinloetavat kontrolli. Kui seni on isikusamasuse kontrollis olnud keskne roll füüsilisel kontrollil, siis uue lahendusega lisandub võimalus teha kontroll toimivaks rakenduse vahendusel. Lahenduse töökindlust ja turvalisust hinnatakse katseperioodil, mille jooksul kontrollib PPA, kas süsteem vastab seatud nõuetele. Juhul, kui lahendus osutub usaldusväärseks, on kavas seda laiendada ka Eesti kodanikele ja residentidele laiemalt. Perspektiivis võib see tähendada olukorda, kus ka sõrmejälgede uuendamiseks ei ole enam vajalik füüsiliselt PPA-sse kohale minna.

Ando Kiviberg tegi ettepaneku teha menetlusotsused.

Otsustati:

3.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 01.06.2026 (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

3.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

3.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks põhiseaduskomisjoni liige Pipi-Liis Siemann (konsensus: Ando Kiviberg, Katrin Kuusemäe, Kalle Laanet, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Timo Suslov, Tanel Tein, Jaak Valge).

Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute tähtaeg kümme tööpäeva.

4. Info ja muud küsimused

Infot ja muid küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Ando Kiviberg
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Markus Veia
protokollija